गजेन्द्रमोक्षः

सं॰ १८६५

[redacted] ॥ ॐ श्री गणेशाय नमः ॥ शतानीक
उवाच ॥ ॐ मघावद्दिदेवदेवस्य विष्णोरमिततेजसः
श्रुत्वासंभूतयः सर्वा गदतस्तव सुव्रत ॥१॥ यदि
प्रसन्नो भगवान्ब्रह्मन्शाप्योस्मि वा यदि ॥ तदहं श्रो
तुमिच्छामि नृणांडः स्वप्रनाशनं ॥२॥ स्वप्नेहिसु
महाभागदृष्टे तेय शुभाशुभं ॥ फलानि तन्मय
ब्रूहितितह्मणान्ये हुभार्गव ॥३॥ नारद कार्णपवि

देवस्नानमतिशुर्मप्रहृं ॥ ३ ॥ स्वमभ्रजमं पावित
नेमविस्तरतोवद ॥ ४ ॥ शौनकउवाच ॥ दे. ॥ म
हाभागएषवेवास्तपितामहः ॥ भीष्मंधर्मभृतां
श्रेष्ठंधर्मपुत्रोयुधिष्ठिरः ॥ ५ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥
जितंतेपुंडरीकाक्षनमस्तेविश्वभावनः ॥ नम
स्तेस्तुहृषीकेशमहापुरुषपूर्वजा ॥ ६ ॥ आद्येपुरु
षोत्तमानंपुरुषंहूतेपुरातनं ॥ अनमेकालरेबु

स्यव्यक्ताव्यक्तः सनातने ॥ ८ ॥ असच्चसच्चविश्वंय
द्वित्तंसदसतः परं ॥ परंपुराणांस्रष्टारंपुराणांप
रमव्ययं ॥ ९ ॥ मंगल्यंमंगलंविष्णुंवरेण्यमन
घंशुभं ॥ नमस्कृत्यहृषीकेशंचराचरगुरुंहरिं ॥
१ ॥ प्रवक्ष्यामिमहापुण्यंकृष्णद्वैपायनस्यच ॥
येनोक्तेनश्रुतेनापिनश्यंतेसर्वपातकैः ॥ ११ ॥
नारायणसमोदेवोनभूतोनभविष्यति ॥ प्रोक्तः

सम्यवाकेन सर्वार्थान्साधयाम्यहं ॥ ११ ॥ किंतस्य
बहुभिर्मंत्रैः किंतस्य बहुभिर्व्रतैः ॥ ॐनमोनारा
यणायेतिमंत्रः सर्वार्थसाधकः ॥ १२ ॥ यतेबहृतं
परमसूत्रारेयद्दीणमध्येच्युतनमोन्नमयोगेशात् ॥ प
रं ॥ परात्परायवतीसर्द्धितस्मैनमोनंतानंतनमोस्तु
ताय ॥ १३ ॥ नमोभगवतेतस्मैव्यासायामिततेज
से ॥ यस्यप्रसादाद्वक्ष्यामिनारायणकथामिमां

१५॥ वैशंपायनमासीनं पुराणार्थविचक्षणं ॥ २
पप्रच्छ स राजर्षि धर्मवान्जनमेजयः ॥ ३ ॥ जनमेज
य उवाच ॥ किंजपन्मुच्यते पापात्किंजपन्सुखम
श्नुते ॥ उः त्वमनाशानं श्रुतं श्रोतुमिच्छामि मान
द ॥ ४ ॥ वैशंपायन उवाच ॥ देवव्रतं महाप्राज्ञं सर्व
शास्त्रविशारदं ॥ विनयेनोपसंगम्य पर्यपृच्छ
द्युधिष्ठिरः ॥ ५ ॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ उः समदर्शी

नैवेद्योरसमवेत्वामरनर्षभ॥ प्रयतःकिंनरोलोकाध्य
विभुदःकिंसमाचरेत॥१०॥ कस्यकुर्यान्नमस्का
रंध्यानंकस्यायमानवः॥ किंचध्यायेतसततंनंकिं
श्रेयोवाप्नुवेत्सदा॥११॥ पितामहप्रसादेनबुद्धि
र्मेदोसमवेनमम॥ तदहंश्रोतुमिच्छामिबुद्धिमेवद
तांवर॥१२॥ श्रीब्रह्मोवाच॥ ऋषीणांनैमिषारण्येस
वादेनारदस्यच॥ शृणुराजन्महाबाहोकथयि

गा
१२

धेरिहांतिके ॥२०॥ इः स्वमद्दर्शिने जाप्यं यद्धानित्यं
समाहितैः ॥ श्रूयतांपुण्यदंनॄणामिममितिहासंपुरात
नं ॥२१॥ गजेंद्रमोक्षणंपुण्यंकलस्याक्लिष्टकर्म
णः ॥ सर्वरत्नमयः श्रीमान्त्रिकूटोनामपर्व
तः ॥२२॥ सुतः पर्वतराजस्यसुमेरोर्भास्करद्युतिः
क्षीरोदजलवीच्यग्रैर्धौतामलशिलातलः ॥२३॥
उत्थितः सागरंभित्त्वादेवर्षिगणसेवितः ॥ अप्स

रैभिः परिवृतः श्रीमान्मत्तवारणकुलः ॥ २५ ॥
गंधर्वैः किन्नरैर्यक्षैः सिद्धचारणपन्नगैः ॥ स्मरैर्गैः
सिद्धैर्गजैर्देवैश्च वृतमाश्रो विराजते ॥ २६ ॥ पुन्नागैः
कर्णिकारैश्च सबिल्वैर्दिव्यपाटलैः ॥ चूतनिंब
कदंबैश्च चंदनागुरुचंपकैः ॥ २७ ॥ सालैस्तालैस्त
मालैश्च तरुभिश्चार्जुनैस्तथा ॥ बकुलैः कुटज
कैश्च सरलैर्देवदारुभिः ॥ २८ ॥ मंदारकुसुमैश्च

ग ८१ नैः पारिजातैश्च सर्वतः ॥ एवं बहुविधैर्हृद्यैः
शोभितः समलंकृतः ॥ २९ ॥ नानाधात्वंकितैः
शृंगैः प्रस्रवद्भिः समंततः ॥ वृकैः शाखामृगैः
सिंहैर्मातंगैश्च सदामदैः ॥ ३ ॥ जीवंजीवकसंघु
ष्टैश्चकोरशिखिनादितैः ॥ पद्मरागसमप्रख्यैर्ज्वा
लापुंजनिभैर्वोत्थितं ॥ ३१ ॥ नसौकेकांचनं शंखसि
वनेयं दिवाकरः ॥ नानापुष्पैः समाकीर्णैर्ना

नागपैः समाकुलं ॥ ३३ ॥ द्वितीयं गजनेत्रं गसेव
नेषं निशाकरः ॥ पांडुरं तुंदसंकाशं लक्षाराव
लसन्निभं ॥ ३४ ॥ वैद्यंदनीलवैडूर्यतेजोमिभां
समयं च भः ॥ तृतीयं ब्रह्मदनेत्र कूह्वे सूर्यगासूत
मे ॥ ३५ ॥ पद्मरागसमप्रभं तौ ताराणां समन्वि
तं ॥ ननकनकाः पंचनिन्दःशं सामान्नास्ति
का ॥ ३६ ॥ नानमनपसो लोकेयेचपापकृतो

गा॰ १४

नराः ॥ नानाराधितगोविंदाः शैलेयशंपतिते

नराः ॥२६॥ तस्यमानुमतः श्रेष्ठेसरः कांचनपं

कजं ॥ कारंडवसमाकीर्णराजहंसोपशोभिते

॥२७॥ मत्तभ्रमरसंघुष्टे चकोरशिखिनादिते ॥

कमलोत्पलकल्हारपुंडरीकोपशोभिते ॥२८॥

कमलैः शतपत्रैश्च कांचनैः समलंकृते ॥ पद्मै

र्मरकतप्रख्यैः पुष्पैः कांचनसन्निभैः ॥२९॥

गुल्मैः कीचकवेणूनां समंतात्परिवारितं ॥ श्व
त्तद्रुमैर्महारम्यं विचित्रशिखराकुलं ॥ ४८ ॥
शतयोजनविस्तीर्णं दशयोजनमायतं ॥ खा
तेन हिरण्यघोकं पारद्योरिवनिर्मलं ॥ ४९ ॥ उपह
रायदेवानां सिद्धाद्यैर्विनयंकजं ॥ तस्मिन्सर
सि दुष्टात्मा विमृङ्गांतजनेलाग्रय ॥ ५० ॥ आसीद्रा
ह्लागानेह्रणांडराघवीमहाबल ॥ अथ यदेतौ न्व

ग
१५

लमुखः कदाविहरन्नृ छपः ॥ ४३ ॥ आजगाम स त्व
याक्रांतः करेणुपरिवारितः ॥ मदस्रावी जला
कांक्षी पादचारी वपर्वतः ॥ ४४ ॥ बासयन्मद
गंधेन महानैरावणोपमः ॥ नक्रोग्रे जनसंका
शेन मदाच्चलितलोचनः ॥ ४५ ॥ रणतः पातके का
मोसावतीर्णो ह्यततलावः ॥ ग्रहेतस्तेयकतोय
या हस्तसमसृणपद्मन ॥ ४६ ॥ सुनीलपंकजवने

भूयमथगतः सूत्वी ॥ गृहीतस्नेनवैशेइणग्यारे
णाव्यक्तमूर्तिना ॥४॥ पश्यंतीनांकरेणतांको-
शीतीनांचराहरणं ॥ नीयंतेश्यंकजवनेयाहेण
निवलीयसा ॥४८॥ गतनचाकर्षतेतीरंयाहस्या
कर्षतेजलं ॥ नयोगासीन्महागुहेहिब्वंवषस
हस्वकं ॥४९॥ दाहकोः संयुतः पाशैर्निष्प्रयत
गतिः कृतः ॥ वेशामानः सद्योरैसूपाशैर्नीतो

ग
१९

हृष्टं तथा ॥ विस्मृत्य च यथा पाशान्तान् विक्रोधं रहस
हम्र्वान् ॥ ५१ ॥ ध्यायितः सन्निरुन्ध्यादोरगदृष्टीतो
घोरकर्मणां ॥ परमापदमापन्नो मनसा चिंत
यन्हरिं ॥ ५२ ॥ स भगवान्वरः श्रीमान्नारायणपरा
यणः ॥ तमेव शरणं देवं गतः सर्वात्मनात्मना
५३ ॥ एकाग्रो निगृहीतात्मा विशुद्धेनान्तरात्म
ना ॥ जन्मजन्मान्तराभ्यासादन्किमानगारदुःख

जे॥५२॥नास्यं देवं महादेवा रंजणामार्गकेणवान
दिम्वाहुं स्वर्गमृहीनं भृगावंगगणोहरं॥५३॥श्री
दिनावंद्रलयनमनं तं विश्वतोमुखं॥श्रमस्तना
स्मानमेघाभं शंखचक्रगदाधरं॥५४॥महस्त्र
भनामानमादिदेवमजं विभुं॥प्रत्यग्रष्ठकरा
ग्रेणकांचवनं कमलोनमं॥५५॥नैवेघं सम
र्प्यामाश्ञां कृत्वा जनार्दनं॥श्रापद्दिमोसंम

न्विक्तनानन्तोत्तममुदीरयेत॥ ५२॥ ग ॐ ह्रूं वाच
नमो मूलप्रकृतिये नमोजितनाय महानाम्ने॥ ब्र
नाश्यायदेवायनिस्पृहायनमोनमः॥ ५३॥
नमः श्राद्याय बीजाय आर्षेयायप्रवर्त्तिने॥ ब्र
नेकरूपैकाय ब्रह्मरूपाय नमोनमः॥ ५४॥ न
मोगुह्याय गूढाय गुणाय गुणवर्त्तिने॥ अ
नेकायाप्रमेयाय ब्रह्मलाय नमोनमः॥ ५५॥

नमः शिवाय शांताय निर्विघ्नाय यशस्विने ॥ स
नातनाय सर्वाय पुराणाय नमो नमः ॥१८॥ न
मो जगत्प्रतिष्ठाय योगविदाय नमो नमः ॥ नमो
स्तु पद्मनाभाय सांख्ययोगोद्भवाय च ॥१९॥ वि
श्वेश्वराय देवाय शिवाय रुद्ररूपेन नमः ॥ नमोस्तु
नैकदेवाय निर्गुणाय गुणात्मने ॥२०॥ नमो
देवादिदेवाय स्वभावाय नमो नमः ॥ नाराय

ग
१८

णायविष्णायदेवानांपरमात्मने ॥ २४ ॥ नमोन
मः कारणकामनायनारायणायामितविक्र
माय । श्रीशार्ङ्गचक्रासिगदाधरायनमोस्तुतस्मै
पुरुषोत्तमाय ॥ २५ ॥ गुह्यायवेदनिलयायमहो
दरायसिंहायदैत्यनिधनायचतुर्भुजाय । ब्रह्मे
न्द्ररुद्रमुनिचारणसंस्तुतायदेवोनमायविर
जायनमोच्युताय ॥ २६ ॥ नागेन्द्रदेहशयनायनास

नमःप्रियायमेतीरहेमसुकनीलघनोपमाय
पीतांबरायमधुकैटभनाशनायविश्वायचारु
कुटायनमोवराय॥ ८७॥नाभिप्रजातकमल
स्थचतुर्मुखायहीरेंदुकांतिवनिकेतनशोभना
य॥नानाविचित्रमुकुटांगदभूषणाययोगेश्वरा
यविरजायनमोवराय॥८८॥भक्तिप्रियायवरदी
प्तिसुदर्शनायफलारविंदविपुलायतलोचनाय

ग
१९

देवेंद्रविघ्नशमनोद्यतयौरुषायनारायणायवि
रंजायनमोस्तुताय॥९५॥नारायणाय्यनरलोक
परायणायकालायकालकलनायत्रिलोचनाय॥रामायरावणविनाशकृतोद्यमायधीरायधी
रतिलकायमहोदरायं॥९६॥पद्मासनायमणि
कुंडलभूषणायकंसांतकायशिशुपालविना
शनाय॥गोवर्धनायसरशत्रुविनाशनायदा

मोदरायविष्णायनमोनाराय ॥११॥ ब्रह्मायना
यत्रिदशायनायलोकायनायात्मभवोद्भवाय
नारायणायात्महितायनायमहावराहायनम
स्करोमि ॥१२॥ कूटस्थमव्यक्तमचिंत्यरूपंनारा
यणंकारणमादिदेवं ॥ युगांतशेषंपुरुषंपुराणं
तंदेवदेवंशरणंप्रपद्ये ॥१३॥ ग्रहस्थमक्षेय
मनंतमव्ययंमहर्षियोगस्थमयंसनातनं ॥ व

ग
१

दंतियंपुरुषंपुराणंतंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये॥२४
उत्तिष्ठन्नस्वपञ्जल्लोकतंत्रेमहाबाहुस्वमहीवि
हार्य॥ विततन्वितोवेदमयंशरीरंलोकान्तरस्था
मनयोवदंति॥२५॥योगेश्वरंचारुविचित्रमौलिं
ज्ञेयंसमस्तंप्रकृतेपरस्थं॥क्षेत्रज्ञमात्मप्रवरंव
रेण्यंतंवासुदेवंशरणंप्रपद्ये॥२६॥कार्यंक्रिया
कारणमप्रमेयंहिरण्यबाहुंवरपद्मनाभं॥म

हाबलं वेदनिधिं सुरेशं नमं व्रजामि विष्णुं सरणं
जनार्दनं ॥ ४ ॥ किरीटकेयूरमहार्हनिष्कैरत्न
मालंकृतसर्वगात्रं ॥ पीतांबरं कांचनभक्तिवि
चित्रमालाधरं केशवमभ्युपैमि ॥ ५ ॥ भवोद्भवं वे
दविदां वरिष्ठमादित्यचंद्राग्निविशुद्धभावं ॥ यो
गात्मकं सांख्यविदां वरिष्ठं प्रपद्येच्युतनमा
मवेतं ॥ ६ ॥ यदक्षरं ब्रह्म वदंति सर्वगं नित्य

ग
२१

शम्भयन्मस्तुभवात्मसम्भवे ॥ नमोस्तुरंशुरुक्रम
नृपमैगीतैः सनातनं लोकगुरुं स्मरामि ॥ ८ ॥
श्रीवत्सांकं महादेवं देववेदगुह्यमनूपमं ॥ प्रपद्ये
सूक्ष्ममचलं वरेण्यमभयप्रदं ॥ ९ ॥ नमस्तस्मै
वराहाय लीलयोद्धरते महीं ॥ खुरमध्यगतो
यस्य मेरुः खरखरायते ॥ १० ॥ प्रभवं सर्वभूतानां
निर्गुणं परमेश्वरं ॥ प्रपद्ये मुक्तसंगानां यतीनां

नं परमं गतिं ॥ ६ ॥ भगवंतं गुणाध्यक्षमक्ष
रं परमं पदं ॥ शरण्यं शरणं स्वामिनं प्रपद्ये भक्त
वत्सलं ॥ ७ ॥ त्रिविक्रमं त्रिलोकेशं लोकानां
प्रपितामहं ॥ योगात्मानं महात्मानं प्रपद्येहं
जनार्दनं ॥ ८ ॥ आदिदेवमजं शुभ्रं व्यक्ताव्यक्तं
सनातनं ॥ नारायणमणीयांसं प्रपद्ये ब्राह्म
णप्रियं ॥ ९ ॥ अकूपारायदेवाय नमः सर्वम

गा हात्मने ॥ प्रपद्ये देवदेवेशमणीयांसमणोर्यं

२२ शं ॥ १७ ॥ एकाय लोकत्रयाय परतः परमात्म

ने ॥ नमः सहस्रशिरसे ह्यनंताय महात्मने

॥ १८ ॥ नमेव परमं देवमृषयो वेदपारगाः ॥ की

र्तयंति च यं सर्वे ब्रह्मादीनां परायणं ॥ १९ ॥ नम

स्ते पुंडरीकाक्ष भक्तानामभयंकर ॥ सुब्रह्म

ण्य नमस्ते स्तु त्राहि मां शरणागतं ॥ २० ॥ ताव

इवनमेदुःखंविचिंतासंसारसागरे ॥ यावत्कम
लपत्राक्षंनस्मरामिजनार्दनं ॥ १० ॥ भीष्मउवा
च ॥ यत्किंनस्यात्संचिंत्यनारायणमोघसं
स्तवान् ॥ प्रीतिमान्भगवान्राजन्नस्थन्ता
चक्रगदाधरः ॥ १२ ॥ आरुह्यगरुडंविस्तराज
गामस्मरोनमः ॥ साविधिपंकल्पणामासतस्मि
न्नारमिलोकधृक ॥ १३ ॥ आरद्यस्लेगामेंदूंचते

ग
३३

क्षयाहं जन्मशापान्त ॥ उक्त्वा हाराग्रमेणानस्मा
न रमा मधुसूदनः ॥ २४ ॥ जलस्थं दारयामास
ग्राहं चक्रेण माधवः ॥ मोचयामास नागेंद्रं
पाशेभ्यः शरणागतं ॥ २५ ॥ स हि देवलशापे
न हूहूर्गंधर्वसत्तमः ॥ ग्राहत्वमगमत्स्वर्गं राज्ञ
सुप्रपन्नमस्कृत्य ॥ २६ ॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ कथं
शापो भवद्राजन्गंधर्वाणां महात्मनः । एतदि

च्छाम्यहं श्रोतुं विस्तरेणापि नामहं ॥ भीष्म उवाच
हाहाहूहूरिति ख्यातौ गीतवाद्यविशारदौ ॥
इति तौ शापितौ तेन देवलेन महात्मना ॥ १८ ॥
उर्वशी मेनका रम्भा तथा चान्येप्सरोगणाः ॥
शक्रस्य पुरतो भान्ति जन्तं तेन तासु मध्यमाः ॥ १९ ॥
ननर्त्त तत्र मा नौ तौ गन्धर्वौ राजसत्तम नि ॥
अन्योन्यं च कृतस्पर्धौ शक्रस्य पुरतस्तदा ॥

गी
१८

श्चावयोरुभयोर्मध्ये कः श्रेष्ठो गीनवान्वयोः ॥ ते
वदस्व सर्वश्रेष्ठत्वात्वा गीन सफलं त्वर्णं ॥ १४ ॥ गंय
वैयोः वचः श्रुत्वा प्रत्युवाच शनैर्नकैः ॥ श्रुवयोगी
नवाद्येषु विशेषो नोपलभ्यते ॥ १५ ॥ एक एव स्व
निश्रेष्ठो देवलो नाम नामतः ॥ श्रुवयोः स शाप
केनाभ्भविष्यति न संशयः ॥ १६ ॥ ततस्तौ शाकव
चौन्निशाप्यप्रणामा राजनेशिरसा स्वैरेश्वरे ॥ ग

नौम्रहृह्मौजयकांह्विणिनौयत्राग्रमेतिष्टति
सहितागणाः ॥ ४ ॥ ततोहृष्टामुनिश्रेष्टंदेवलंसं
शितव्रतं ॥ अभिवाद्यमहात्मानंप्रोचतुःपा
पंसंस्थितौ ॥ ५ ॥ शापेणप्रेषितौदेवत्वत्समी
पंद्विजोत्तम ॥ पक्षस्यचजयंदेहियनेमननिसिव
नेते ॥ ६ ॥ श्रुत्वाकंवंतौगाधंतौस्वविरंमधुरंस्व
नंकिंचिद्धस्तेवाकोमुनिर्मौनस्पधारणात ॥ ७ ॥

ग स एवत्रिपिपदंतेनांनकिंचिद्वदतेमुनिः ॥ न
१९ दातैःकुपितैनातनस्यदेवलस्यमहात्मना ॥ ८ ॥
ऊर्ध्वनस्तौनदावाकंगंधर्वोकालनोदितः ॥ स
होयंनाभिज्ञानानिनिश्चयंहृदगीतयोः ॥ ९ ॥
निशम्यनहृचचेष्टांगंधर्वोएनंमदान्वितं ॥ को
पाद्दुस्याथविप्रेंद्रदेववचनमब्रवीत् ॥ १० ॥ पद्ध
हृदात्मानग्राहह्नेयानमूढधीः ॥ त्वमेवग

जराजन्मभवस्रगिरिगह्वरे ॥ ११ ॥ ततस्तौ शापितौ
तेन देवलेन महात्मना ॥ प्रणम्य शिरसा विप्रं
पर्वतौ विस्मृचतुः ॥ १२ ॥ भूमंडले गतौ ह्यावां प्रसा
देकुरुसत्तमः ॥ निस्पृयं वद विप्रेंद्र येन शापा
द्विमोचनं ॥ १३ ॥ ततस्तौ पुरतो दृष्ट्वा चोभौ शाप
मयार्दितौ ॥ प्रसन्नवाचमुनिश्रेष्ठो गंधर्वौ नामभ
यान्वितं ॥ १४ ॥ मेरुपृष्ठे सरोरम्ये बहुहंससमा

गा
८

कुलं ॥ नानापदिविनिनादं संस्तुतीयइवसा
गरः ॥१५॥ नस्मिन्नरोवरेरम्येनित्यंशाङ्खोविशि
ष्यते ॥ नरबान्नेस्नत्र मानेसे गमिष्यति न संशयः
१६ ॥ न देवदेव देवशास्त्रोष्ठेनात्र संशयः ॥ त
तोन्नारायणः श्रीमान्नशपाहंमोचयिष्यति
१७ ॥ इत्युक्ता ऋषिणा तेन वरेणौ नौ प्रमोदितौ
एवं पुरागते भक्त्वा स्नात्वा गाङ्गावाति ह ॥ १८ ॥

क्रोधोपि वरनल्पंतदंतानां संग्रहच्छति ॥
ग्रापद्दिमकोयुगायहूजोगांधर्वएवच ॥१९॥
गजोपि मोत्तंताथानः श्रीकृसेनविमोचतः
तस्माच्छापाद्विनिर्मुक्तो प्राप्तिवा विष्णुतोभव
ते ॥२०॥ सचसंस्तंस्तवगुः प्राप्यप्रणिपत्यजनार्द
नं ॥ गजोगंधर्वराजश्च परोनिर्हृतिमागतः
॥२१॥ प्रीतिमान्स पुंडरीकाक्षः शरणागतवत्सल

गी॰
८१

श्रुतवानंतदेवेशस्ताभ्यां चैवपुरस्थितः ॥२२॥
रंदैवैवमहाबाहोदेवस्यचप्रभाषिते ॥ अर्जुनेन
गजराजानमस्ववदन्मधुसूदनः ॥२३॥ श्रीभग
वानुवाच ॥ येमानोचसरश्चैवयाहस्यचविद
रणं ॥ आमकीचक्रवेणानांरूपंचैवसमाश्रयं
२४ ॥ श्रवत्स्यभास्करंगंगानेमिकारण्यपुष्करं
प्रयागंब्रह्मतीर्थंचवंदरकारण्यमेवच ॥२५॥

पुराणं रामचरितं भारतनाख्यानमनमे ॥ वि
भूतिं विष्णुरूपं च स्तवराजमनुस्मृतिं ॥ २८ ॥
प्रणावं च कुरुक्षेत्रं गरुडं मेरुपर्वतं ॥ रूपं कोच
नगात्मानं रूपं मेरुसनस्पच ॥ २९ ॥ येमे सम
रेतिमनुजाः प्रयता स्थिरबुद्धयः ॥ दुःस्वमे
न श्यते तेषां संस्वप्रस्तु भविष्यति ॥ ३० ॥ श्रुति
रुद्रं गजेंद्रा हंसं वासुदेवं महाद्युतिं ॥ संकर्षणं

ग
८२

महात्मानंप्रद्युम्नंचतथैवच ॥ २९ ॥ मत्स्यंकूर्मं
वराहंचवामनंत्रैलोक्यमेवच ॥ नारसिंहंचना
गेंद्रंसृष्टिसंहारकारकं ॥ ३० ॥ विश्वरूपंहृषी
केशंगोविंदंमधुसूदनं ॥ त्रिदशैर्वंदितंदेवं
हृद्भक्तिमनोगमं ॥ ३१ ॥ वैकुंठंकुंठदमनंभ
क्तिदंमधुसूदनं ॥ एतानिशांतकल्याणसंस्म
रेत्तिचप्रेजनाः ॥ ३२ ॥ सर्वपापैःप्रमुच्यतेपुण्य

लोकमवाप्नुयुः ॥ एवमुक्त्वा महाराज नाजे
ईमधुसूदनः ॥ ३४ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ स्पर्शधाम
सद्बलेन गजेन्द्रं धर्ममेव च ॥ नौ च स्पृशैतनः
सयोमात्मानं बरथ राज्ञ भो ॥ ३४ ॥ तमेवमान
से गायज्ञरमन स्थिद पालयं ॥ नतो दिव्यावपु
र्भूत्वा हस्तिराट् परमं पदं ॥ ३५ ॥ गच्छति स्म म
हाबाहो नारायणपरायणः ॥ नतो नाराय

ग
९

णः श्रीमान्केशवस्तित्वागराजेनमे ॥ २६ ॥ ऋषि
भिः स्तूयमानेऽथ देवगन्धर्वदानवैः ॥ ततस्तु
भगवान्विष्णुर्विजेत्रगगनिप्रभुः ॥ २७ ॥ पोत्र
चक्रमादाय निशितं नग्राहेने युधिष्ठिर ॥ गजेन्द्रमो
क्षणाद्ग्राहमवैवेद्ध्रुवेगमाः ॥ २८ ॥ ब्रह्माणम
ग्रतः कृत्वा सर्वे प्राञ्जलयस्तदा ॥ ववंदिरे म
हात्मानं प्रभुं नारायणं परं ॥ २९ ॥ विस्मयोत्क

क्षिनयनायजज्ञापतिप्रुरस्मरतां॥१॥यइदंस्मरणप्रया
त्रिसंध्यंप्रातरुत्थायमानवः॥४४॥प्राप्नुयात्परमां
सिद्धिंदुःस्वप्नंतस्यनश्यति॥गजेंद्रमोक्षणंपु
ण्यंसर्वपापप्रणाशनं॥४५॥श्रावयेत्मानकु
त्यायहीहेमाग्रस्वामनुयात॥कन्नेवद्दिकुलस्य
हृस्रतेनकथितेनच॥गजेंद्रमोक्षणेनेव
सद्यःपापात्प्रमुच्यते॥४६॥मयानेकथितं

ग
२४

राजस्यविडंपापप्रनाशनं॥ कीर्तयस्यमहाबा
होगजेंद्रस्यमहात्मनः॥४४॥ चरितेपुण्यकर्मा
णिकर्माणिपुष्कलंवर्धतेयशः॥ श्रीनिमान्तु
इरीकादेगजेंद्रःखाम्यमुक्तवान॥४६॥ वै
शंपायनउवाच॥ एवमुक्त्वामहाबाहोभा
रतानांपितामहान॥ गजेंद्रमोक्षणंराज्ञा
कुंतीपुत्रोयुधिष्ठिरः॥४७॥ भ्रातृभिःसहितः

सम्यग्ब्राह्मणो वेदपारगौ ॥ शृज्ञया मा सदेवे
शपार्श्वस्थमधुसूदने ॥८८॥ विप्रयोग्यकल्लनव
नाः कन्यानाभासमो द्वाणं ॥ ऋषयस्तु महाभा
गा सर्वे शंजलयस्तदा ॥८९॥ अग्रे ते वरेण्य वरप
घनाभं महाबले वेदनिधिं सुरेशं ॥ नेत्रेदंग
र्पंघुकुहषंघुरागणवर्वे दिरेवैदविद्दोबरिष्ठं ॥९०॥
पनमुपेमहावाहोनताना पुण्यकर्मणं ॥

गा
१४

राजस्यविड्ढंपापप्रणाशनं ॥ कीर्तयस्यमहाबा
होगजेंद्रस्यमहात्मनः ॥४४॥ चरितंशृण्यकर्मा
णिकर्माणिपुष्कलंवर्धनेयशः ॥ प्रीतिमान्पु
ण्डरीकाक्षोगजेंद्रःस्वाम्यमुक्तवान् ॥४५॥ वै
ष्णवेपारनउगाचा ॥ पनकृत्वामहाबाहोभा
रतानांपितामहान् ॥ गजेंद्रमोक्षणंराजा
कृतोपुत्रोयुधिष्ठिरः ॥४६॥ भ्रातृभिःसहितः

सम्यग्ज्ञानघनो वेदपारगो ।। सृजन्यामास देवे
शं पार्श्वसंयमपृसूत्तने ।। ८८ ।। विस्मयो ममकल्लनम
नाः कृत्वानभासमेत्वाणो ।। ऋषयस्तु महाभा
गास्मै शं जलपस्तदा ।। ८९ ।। अजं वदेत्स्ववरप
घन्नामं महाबलं वेदनिधिं सुरेशं ।। नमे वेदग
र्भं गुरुश्रेष्ठं पुराणं ववे दिरे वेदविदो वरिष्ठं ।। ९० ।।
पतत्सुपेण महाबाहो जनानां पुण्यकर्मणां ।।

ग
२५

दुःखमदर्शनेघोरेकृत्वापापान्यसंख्यनेः ४९
तस्मात्त्वंहिमहाबाहोप्रपद्येशरणंहरिं ॥ वि
मुक्तः सर्वपापेभ्यः प्राप्स्यसेपरमंपदं ॥ ५० ॥
यदामहाग्राहगृहीतकातरंसुपुष्पितेपद्म
वनेमहाद्विपं ॥ विमोक्षयामासगजेंद्रका
ईंतंस्मरामिदुःखप्रविनाशनंहरिं ॥ ५१ ॥ प
रंपुराणंपरमंपवित्रंपुराणमीशंसुरलोक

नाथे ॥ सुरासुरैरर्चितपादपद्मं सनातनं
लोकगुरुं स्मरामि ॥ ५३ ॥ वरगजस्मरणाद्विमु
क्तिदेहिनः पुरुषवरस्तुतिरिद्यदेहगीते ॥ सत
तमभिपठंतियेनरेनेषांमरणभयंनहिकिल्वि
षंपदेस्थानं ॥ धर्मेहठबद्धमलोलावेदसंकेदःपुराण
शास्त्राणः ॥ कनककुसुममोमोचनफलोपपुसद
नपादपोजयति ॥ ५४ ॥ नमोब्रह्मण्यदेवाय

ग
२९

गोब्राह्मणहिताय च ॥ जगद्धिताय कृष्णाय
गोविंदाय नमो नमः ॥ ५५ ॥ आर्त्ता विषण्णा
शिथिलाश्च भीता घोरेषु च व्याधिषु वर्तमानाः
संकीर्त्य नारायणशब्दमात्रं विमुक्तदुःखाः सुख
िनो भवंति ॥ ५६ ॥ वेदे रामायणे चैव पुराणे
भारते तथा ॥ आदावंते च मध्ये च हरिः सर्वत्र
गीयते ॥ ५७ ॥ एकोपि कृष्णस्य कृतः प्रणामो

दशाश्वमेधावभृथेनतुल्यः॥ दशाश्वमेधीपु
नरेतिजन्मकृष्णप्रणामीनपुनर्भवाय॥५८
सर्वरत्नमयोमेरुःसर्वाश्चर्यमयंनभः॥ स
र्वतीर्थमयीगंगासर्वदेवमयोहरिः॥ ५९॥
आकाशात्पतितंतोयंयथागछतिसागरे
सर्वदेवनमस्कारःकेशवंप्रतिगछति॥६८
गीतासहस्रनामैवस्तवराजोह्यनुस्मृतिः॥

ग
२०

गजेंद्रमोक्षणं चैव पंचरत्नानि भारते ॥८॥
इतिश्रीमहाभारते शतसाहस्र्यां संहितायां
वैयासिक्यां शांतिपर्वणि गजेंद्रमोक्षणं सं
पूर्णं ॥ संवत् ॥१८६५॥ लिखितं लक्षीराम
कास्मीरी ब्राह्मण ॥ शुभमस्तु सर्वजगतां ॥

वि. सं. १८६५